

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ЕМОЦІЙНО-ВОЛЬОВОЇ СТІЙКОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR THE FORMATION OF EMOTIONAL AND VOLITIONAL STABILITY OF FUTURE OFFICERS OF THE ARMED FORCES OF UKRAINE

Стаття присвячена вирішенню однієї із актуальних проблем професійної підготовки майбутніх офіцерів Збройних сил України (далі – майбутніх офіцерів) – формуванню у них емоційно-вольової стійкості як інтегративної властивості особистості, що формується в процесі військово-професійної підготовки в спеціально створеному освітньому середовищі вищого військового навчального закладу, належний рівень сформованості якої забезпечує успішне виконання навчальних та службово-бойових завдань майбутніми офіцерами в умовах впливу психотравмуючих чинників.

Встановлено, що основною метою підготовки майбутніх офіцерів у вищих військових навчальних закладах є забезпечення цілісності освітнього процесу із підготовки кваліфікованого військового фахівця, здатного впродовж тривалого часу ефективно проваджувати професійну діяльність, що вирізняється високим ступенем відповідальності, умінням творчо знаходити нові шляхи вирішення актуальних професійних проблем.

З'ясовано, що емоційно-вольова стійкість майбутніх офіцерів формується у процесі професійної підготовки з використанням спеціально змодельованих психотравмуючих чинників, які притаманні реальним умовам виконання офіцером службово-бойових завдань, зокрема під час залучення до бойових дій, розвивається та вдосконалюється у професійній діяльності на різних етапах становлення та розвитку особистості.

Обґрунтовано педагогічні умови формування емоційно-вольової стійкості майбутніх офіцерів як обставини освітньо-виховного процесу, які містять цілі, завдання, зміст, методи та форми його організації, налагодження та підтримання дієвої взаємодії між суб'єктами освітньо-виховного процесу – адміністративно-командним складом, науково-педагогічними працівниками та курсантами, належна реалізація яких створює передумови до досягнення визначеної мети. Із урахуванням особливостей, притаманних освітньо-виховному середовищу ВВНЗ, до педагогічних умов, реалізація яких сприятиме підвищенню результативності формування емоційно-вольової стійкості майбутніх офіцерів віднесено: стимулювання мотивації та активізація пізнавальної активності майбутніх офіцерів до опанування професійними знаннями та вміннями; розвиток професійної суб'єктності майбутніх офіцерів та формування культури суб'єкт-суб'єктної взаємодії у ВВНЗ; запровадження тренінгових технологій формування емоційно-вольової стійкості майбутніх офіцерів.

Ключові слова: умова, педагогічна умова, майбутній офіцер, вищий військовий

навчальний заклад, емоційно-вольова стійкість.

The article is devoted to the solution of one of the urgent problems of the professional training of future officers of the Armed Forces of Ukraine (here in after – future officers) – the formation of emotional and volitional stability in the man-integrative property of the personality, which is formed in the process of military professional training in a specially created educational environment of a higher military educational institution, the proper level of formation of which ensures the successful performance of training and service-combat tasks by future officers under the influence of psycho-traumatic factors. It has been established that the main goal of training future officers in higher military educational institutions is to ensure the integrity of the educational process of training a qualified military specialist, capable of effectively conducting professional activities for a long time, characterized by a high degree of responsibility, the ability to creatively find new ways to solve current professional problems.

It has been found that the emotional and volitional stability of future officers is formed in the process of professional training with the use of specially modeled psycho-traumatic factors that are inherent in the real conditions of an officer's performance of service-combat tasks, in particular during engagement in combat operations, develops and improves in professional activities at various stages of personality formation and development. The pedagogical conditions for the formation of emotional and volitional stability of future officers as circumstances of the educational process, which include the goals, tasks, content, methods and forms of its organization, establishment and maintenance of effective interaction between the subjects of the educational process – the administrative and command structure, scientific and pedagogical workers and cadets, the proper implementation of which creates prerequisites for achieving the specified goal. Taking into account the features inherent in the educational environment of higher military educational institutions, pedagogical conditions, the implementation of which will contribute to increasing the effectiveness of the formation of emotional and volitional stability of future officers include: stimulation of motivation and activation of cognitive activity of future officers to master professional knowledge and skills; the development of the professional subjectivity of future officers and the formation of a culture of subject-subject interaction in higher military educational institutions; introduction of training technologies for the formation of emotional and volitional stability of future officers.

Key words: condition, pedagogical condition, future officer, higher military educational institution, emotional and volitional stability.

УДК 159.942

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/70.2.13>

Окаєвич А.В.,

аспірантка кафедри соціальної роботи і менеджменту соціокультурної діяльності
Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Виклики, обумовлені залученням частин та підрозділів Збройних Сил України до відбиття збройної

агресії під час російсько-української війни беззаперечно засвідчують, що основою професійної діяльності майбутнього офіцера є його

психологічна готовність до виконання службово-бойових завдань за будь-яких умов, яка ґрунтується на рівні сформованості професійно-важливих якостей офіцера, зокрема емоційно-вольової стійкості. Також, одним із визначальних чинників успішного виконання службово-бойових завдань в умовах впливу психотравмуючих чинників є належний рівень сформованості в офіцера емоційно-вольової стійкості як передумови ухвалення ним виваженого управлінського рішення.

Саме освітньо-виховний процес ВВНЗ виступає тим середовищем, що безпосередньо впливає на належний рівень формування емоційно-вольової стійкості майбутнього офіцера під час професійної підготовки від різних суб'єктів його реалізації.

У зв'язку з цим окреслена у статті проблема має не тільки теоретичне, а й суттєве практичне значення для сучасної професійної педагогіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання формування емоційно-вольової стійкості майбутніх офіцерів у процесі їхньої підготовки досліджувались з огляду на потребу розв'язання актуальних питань у таких напрямках, як: складова готовності майбутнього офіцера до професійної діяльності, в основі якої лежить психологічна готовність (К. Аветисян, О. Булгакова, О. Колесніченко, Л. Кондрашова, М. Корольчук, В. Крайнюк, С. Кубіцький, М. Кулакова, Н. Кучеренко, С. Кучеренко, Ю. Лісніченко, С. Нехаєнко, Є. Потапчук, Е. Сарафанюк, Л. Снігур, О. Столяренко, О. Хижняк, В. Ягупов та ін.), критерій професійної готовності майбутнього офіцера (В. Георгієв, В. Зубко, М. Карпушина, С. Костів, О. Лазоренко, Н. Лазаренко, Ю. Лісніченко, Є. Потапчук, А. Чудик, А. Шабалдак та ін.), професійно-важлива якість майбутнього офіцера (О. Багас, В. Вилко, Г. Гребенюк, В. Грицюк, Р. Демків, Г. Дзвоник, В. Дикун, М. Калашнік, М. Карпушина, Р. Ковальчук, О. Косолапов, С. Костів, А. Лиман, Г. Лук'янова, І. Окуленко, В. Осьодло, І. Приходько, О. Пшенична, Н. Юр'єва та ін.). Спільним для поглядів дослідників є визнання емоційно-вольової стійкості майбутніх офіцерів основою для формування їхньої професійної готовності до виконання службово-бойових завдань.

Стосовно формування емоційно-вольової стійкості майбутніх офіцерів під час навчання у вищих військових закладах заслуговують уваги погляди таких педагогів та психологів (Ю. Андрусишин, В. Георгієв, А. Дончак, С. Зінченко, Н. Іванова, М. Карпушина, О. Косолапов, С. Костів, Н. Кучеренко, С. Кучеренко, А. Лиман, Ю. Лісніченко, О. Маслій, Т. Мацевко, Я. Мацегора, В. Недощак, В. Осьодло, І. Пампура, І. Приходько, О. Прохоров, В. Рижиков, Б. Смірнов, В. Соколовський, В. Торічний, О. Фігура, Н. Юр'єва, В. Ягупов та ін.).

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на підвищену увагу та інтерес науковців до питань підготовки

майбутніх офіцерів, зокрема із врахуванням особливостей російсько-української війни, цілеспрямована система формування емоційно-вольової стійкості в процесі освітньо-виховного ВВНЗ ще не склалася. Однією з головних причин недостатньої сформованості емоційно-вольової стійкості курсантів є досить низький рівень обізнаності щодо впливу емоційно-вольової стійкості на ухвалення майбутнім офіцером рішень та вміння працювати з підлеглим особовим складом під дією психотравмуючих факторів, а також підготовленості адміністративно-командного та науково-педагогічного складу щодо здійснення освітньо-виховної діяльності з питань формування емоційно-вольової стійкості, адже саме ці категорії є монадою та основним прикладом для наслідування для майбутніх офіцерів, зокрема з питань емоційно-вольової стійкості.

Мета статті. Полягає в обґрунтуванні педагогічних умов формування емоційно-вольової стійкості майбутніх офіцерів у системі професійної підготовки у вищому військовому навчальному закладі.

Виклад основного матеріалу. У нашому дослідженні під педагогічними умовами формування емоційно-вольової стійкості майбутніх офіцерів будемо розуміти обставини освітньо-виховного процесу ВВНЗ, які містять цілі, завдання, зміст, методи та форми його організації, налагодження та підтримання дієвої взаємодії між суб'єктами освітньо-виховного процесу – адміністративно-командним складом, науково-педагогічними працівниками та курсантами, належна реалізація яких створює передумови до досягнення визначеної мети.

Аналіз поглядів науковців на виокремлення педагогічних умов формування та розвитку особистих та професійних якостей у військовослужбовців та майбутніх офіцерів зокрема дозволяють констатувати відсутність усталеної позиції серед дослідників. Так, дослідження проблеми формування у майбутніх офіцерів-пожежників готовності до професійної діяльності дозволило О. Биковій виокремити такі педагогічні умови: урахування індивідуальних та особистісних якостей курсантів; формування особистісних якостей курсантів; застосування інновацій у навчанні; управління процесом формування готовності на основі таких специфічних принципів як авторитет, субординація, креативність [3].

В. Монастирський аргументує такі педагогічні умови формування професійних умінь майбутніх правоохоронців впродовж їх тактико-спеціальної підготовки: розвиток мотивації щодо професійного зростання; сформованість у науково-педагогічних працівників готовності до реалізації тактико-спеціальної підготовки; побудова моделі формування професійних навичок [12].

Педагогічними умовами формування професійної готовності майбутніх офіцерів-прикордонників до локалізації

нестандартних ситуацій у пунктах пропуску через державний кордон, на думку О. Лемешко, є: розвинена мотивація щодо вивчення алгоритмів дій у пунктах пропуску у разі виникнення нестандартних ситуацій; насичення змісту навчання прикладами нестандартних ситуацій; упровадження в освітній процес активних методів навчання; розвиненість комунікативної культури [10].

Результатом наукових пошуків К. Тушко шляхів розв'язання проблеми формування здатності майбутніх офіцерів-прикордонників до професійної взаємодії стало виокремлення таких педагогічних умов: забезпечення діалогічності в освітньому середовищі для майбутніх офіцерів-прикордонників; наявність високого рівня професійної компетентності представників науково-педагогічного складу; високий рівень забезпечення міждисциплінарної інтеграції; інтеракція як провідний метод, засіб та форма в освітньому процесі [23].

Із урахуванням поглядів дослідників на сутність поняття «педагогічні умови», проведеного аналізу наукових розвідок щодо виокремлення педагогічних умов формування та розвитку особистих та професійних якостей у військовослужбовців та майбутніх офіцерів зокрема, специфічних особливостей професійної підготовки майбутніх офіцерів у ВВНЗ, педагогічними умовами формування емоційно-вольової стійкості майбутніх офіцерів, на наше переконання, є такі: стимулювання мотивації та активізація пізнавальної активності майбутніх офіцерів до опанування професійними знаннями та вміннями; розвиток професійної суб'єктності майбутніх офіцерів та формування культури суб'єкт-суб'єктної взаємодії у ВВНЗ; запровадження тренінгових технологій формування емоційно-вольової стійкості майбутніх офіцерів.

Обґрунтування першої педагогічної умови – стимулювання мотивації та активізація пізнавальної активності майбутніх офіцерів до опанування професійними знаннями та вміннями – потребує аналізу понять «мотив», «мотивація» та «активізація пізнавальної активності». Погоджуємось із твердженням Н. Кулаласвої [9], Ю. Сурміна [19] та L. Ferlazzo [2], що проблема мотивів та мотивації у професійному середовищі є однією зі стрижневих в сучасній педагогічній науці та більшістю науковців протрактовується через усвідомлене розуміння суб'єктом мети та цілі конкретної професійної діяльності.

Так, згідно твердження, зазначеного у психологічному словнику, мотив є спонуканням до діяльності, що пов'язана із задоволенням потреб суб'єкта [15]. На думку Є. Ільїна, мотив, відображаючись у голові людини, спонукає діяльність, спрямовує її на задоволення певної потреби [6].

Як аргументовано доводять як вітчизняні дослідники (В. Онищук [14], В. Химинець [24], В. Шапар [25] та ін.), так і зарубіжні (S. Audsley [1],

K. Fernando [1], В. Махон [1] та ін.), оптимальною класифікацією мотивів є їх поділ на пізнавальні, соціальні та професійно-ціннісні. Пізнавальні мотиви, на думку науковців, спрямовані на прагнення того, хто навчається, до пізнання нової інформації. Соціальні мотиви визначаються рівнем налагодженої комунікації із суб'єктами освітньої діяльності, тоді як професійно-ціннісні мотиви є визначальними у формуванні готовності до майбутньої професійної діяльності.

З огляду на визначальну роль мотивів як «складних динамічних систем, за допомогою яких здійснюється аналіз та оцінка альтернатив, вибір та прийняття рішень» [4], що є визначальним у військово-професійній діяльності та виконанні службово-бойових завдань офіцерами, від їх наявності залежить сформованість почуття обов'язку, характер ставлення майбутніх офіцерів до навчання та наявність пізнавального інтересу до опанування досвідом військової служби, тобто мотиви є «внутрішніми рушіями навчально-пізнавальної діяльності та детермінантами її результативності» [16].

Виходячи із розуміння поняття «мотив», дефініція «мотивація» як сукупність чинників, які детермінують поведінку особистості, визначає «цілеспрямованість дії, організованість і стійкість діяльності, спрямованої на досягнення кінцевої мети» [17]. Мотивація майбутнього офіцера як «сукупність мотивів, доказів для обґрунтування чогось, мотивування» [13, с. 230] є стимулом до позитивного ставлення до навчання, формування його системи цінностей та передумовою поведінки і діяльності, має визначальний вплив на формування переконань та установок майбутньої професійної діяльності, моделюючи її зміст та визначаючи особистісний смисл та усвідомлену готовність до самореалізації у професії.

Сучасна педагогіка класифікує зовнішню та внутрішню складові мотивації, які мають дещо відмінний вплив на суб'єкта навчання. Так, згідно твердження О. Коваленко, «зовнішня мотивація в процесі діяльності викликає хвилювання, емоційну напруженість, а іноді й бажання протидіяти. Внутрішня мотивація особистості визначає вибір складних завдань порівняно із зовнішньою мотивацією поведінки та діяльності особистостей, які роблять тільки те, що необхідно зробити для одержання нагороди» [8, с. 232–233].

Слід зазначити, що зовнішня мотивація у ВВНЗ переважно здійснюється або через стимулювання суб'єкта навчання, або через методи дисциплінарного впливу та критики, проте в разі її позитивного спрямування відбувається перетворення зовнішньо сформульованих цілей в усвідомленні на особистісні потреби майбутнього офіцера. На противагу зовнішній, внутрішня мотивація, передумовами до якої є самостійність, удосконалення, спорідненість і актуальність [2], обумовлюється

наявністю усвідомлених мотивів самореалізації майбутнього офіцера у професії, має стійкий і тривалий характер та визначає його ставлення до навчання та стійкість пізнавального інтересу, успішність та самооцінку.

Визначальними чинниками впливу на мотивацію майбутніх офіцерів до опанування професійними знаннями та вміннями як однієї з визначальних передумов формування емоційно-вольової стійкості, на наше переконання, є: здійснення планування освітньо-виховного процесу ВВНЗ за єдиним задумом та підпорядкування головній меті – опанування курсантами професійними знаннями та створення умов набуття досвіду виконання обов'язків військової служби, індивідуалізація процесу навчання із врахуванням здатностей, схильностей та інтересів кожного курсанта, створення та забезпечення функціонування дієвої системи мотиваційних чинників стимулювання успішності курсанта. Саме мотиваційна сфера майбутнього офіцера є визначальною у забезпеченні ефективності процесу формування його як військовослужбовця, фахівця та майбутнього офіцера-лідера.

Одним із чинників впливу на рівень вмотивованості курсантів є активізації їх пізнавальної активності до опанування професійними знаннями та вміннями. Погоджуємось із поглядами О. Гури, на думку якої активізація навчально-пізнавальної діяльності учасників навчального процесу є системою внутрішніх та зовнішніх імпульсів. Внутрішні імпульси, на думку науковиці, спонукають їх до належного виконання ними своїх навчальних обов'язків, старанності та відповідальності, а до зовнішніх відносить стимули, що перебувають у тісному взаємозв'язку з мотивами [5].

Активізації пізнавальної активності майбутніх офіцерів до опанування професійними знаннями та вміннями як один із оптимальних варіантів зростання значущості внутрішніх стимулів до навчальної та майбутньої професійної діяльності відбувається шляхом реалізації низки заходів, серед яких: корегування змісту навчального матеріалу з огляду на задекларовані цілі, інтеграція групових та індивідуальних форм навчальної діяльності, запровадження сучасних технологій навчання, використання кейсів та ситуаційних завдань, які моделюють реальні ситуації професійної діяльності.

Узагальнюючи, впровадження в освітньо-виховний процес ВВНЗ першої педагогічної умови – стимулювання мотивації та активізація пізнавальної активності майбутніх офіцерів до опанування професійними знаннями та вміннями – є підґрунтям до формування усвідомленого ставлення курсанта до професії офіцера та військово-професійної діяльності зокрема, забезпечення належного рівня вмотивованості та готовності до опанування знаннями та набуття вмінь виконання обов'язків офіцера.

Другою педагогічною умовою формування емоційно-вольової стійкості майбутніх офіцерів нами виокремлено розвиток професійної суб'єктності майбутніх офіцерів та формування культури суб'єкт-суб'єктної взаємодії у ВВНЗ. У трактуванні поняття «професійна суб'єктність майбутнього офіцера» ми опираємось на твердження В. Ягупова, на думку якого це «інтегральна професійно важлива якість офіцера, яка ґрунтується на позитивному ставленні та самоставленні до самого себе як до офіцера, до військово-професійної діяльності як до об'єкта впливу, до інших як до соціальних і професійних суб'єктів. Вона формується на етапі отримання військово-професійної освіти, актуалізується та розвивається в процесі реалізації посадових компетенцій у військових підрозділах і частинах» [26, с. 224].

Процес формування емоційно-вольової стійкості майбутніх офіцерів передбачає, перш за все, наявність у курсанта сформованого усвідомлення себе як повноцінного суб'єкта військово-професійної діяльності, на якого, у відповідності до передбаченого згідно майбутньої посади функціоналу, покладається відповідальність за виконання визначених завдань, а також забезпечення умов готовності підпорядкованого йому особового складу.

Відповідно, на етапі професіоналізації у майбутнього офіцера відбувається перетворення особистих якостей через позитивний вплив на них у спеціально створених умовах ВВНЗ під час діяльності, а також формування професійних якостей, що є підґрунтям до формування їхньої професійної суб'єктності. Сформована в процесі набуття військово-професійної освіти майбутнього офіцера у ВВНЗ професійна суб'єктність, на думку О. Капінуса, є «вищою формою регуляції його військово-професійної діяльності та важливою передумовою особистісно-професійної самоактуалізації офіцера ЗС України, що забезпечує узгодженість особистих потреб, здібностей, очікувань відповідно до умов та вимог військово-професійної діяльності у військових частинах, гармонічно поєднується з позитивною Я-концепцією офіцера, професійною зрілістю, відповідальним ставленням до військово-професійної діяльності та її результатів, адекватною самооцінкою, саморефлексією та активністю в самореалізації у професії офіцера» [7, с. 5].

Визначальну роль у формуванні професійної суб'єктності офіцера як передумови до забезпечення належного рівня сформованості його професійних якостей та емоційно-вольової стійкості зокрема є, на наше переконання, налагоджена суб'єкт-суб'єктна взаємодія суб'єктів освітньої діяльності ВВНЗ. Налагоджена суб'єкт-суб'єктна взаємодія сприяє визнанню суб'єктності всіх учасників освітнього процесу ВВНЗ та врахуванню їхніх потреб і запитів, що забезпечує можливість для розгортання індивідуального освітнього маршруту

майбутнього офіцера, створення умов до активізації пізнавальної активності курсантів, забезпечення ефективного функціонування професійно-орієнтованого середовища ВВНЗ, забезпечення умов отримання суб'єктного досвіду виконання обов'язків військової служби як офіцерів.

Сформована культура суб'єкт-суб'єктної взаємодії сприяє розкриттю особистісного потенціалу курсантів, «розвитку творчих сил кожної окремої особистості в умовах колективної співдружності на основі етико-естетичних цінностей, інтересів, потреб» [20, с. 206], підвищує рівень сприйняття курсантами себе повноправними суб'єктами навчальної та військово-професійної діяльності через можливість впливати на ухвалення управлінських рішень в процесі квазіпрофесійної діяльності, що, своєю чергою, є однією з обов'язкових передумов до належного рівня сформованості у них емоційно-вольової стійкості.

Третьою педагогічною умовою нами виокремлено запровадження тренінгових технологій формування емоційно-вольової стійкості майбутніх офіцерів. Аналіз тенденцій розвитку вищої професійної освіти та врахування результатів наукових пошуків сучасних дослідників професійної педагогіки вказують на необхідність запровадження у професійну підготовку майбутніх офіцерів інтерактивних педагогічних технологій, реалізація яких «забезпечує спільну реалізацію навчально-пізнавальних, комунікативно-розвивальних та соціально-орієнтаційних завдань навчання» [18].

Специфічні особливості професійної підготовки у ВВНЗ та авторський досвід дозволяють визначити використання тренінгових методик та технологій під час побудови освітньо-виховного процесу найбільш ефективними, так як саме тренінгові технології «стають все більш популярною формою професійної підготовки студентів різних спеціальностей» [11, с. 114], а наявний потенціал тренінгових занять сприяє інтенсифікації процесу розвитку особистісних якостей та формуванню професійного досвіду.

Погоджуємось із поглядами авторів навчально-методичного посібника «Тренінгові технології у навчанні та вихованні військовослужбовців», на думку яких «тренінг – це метод активного навчання, скерований на розвиток знань, умінь, навичок і соціальних установок, під час якого людина переглядає власні цінності та пріоритети, коригує, удосконалює та розвиває певні якості та властивості своєї особистості, обирає для себе такі форми та методи поведінки, які відповідають саме її життєвій ситуації та індивідуальності» [22, с. 16].

Перевагами використання тренінгів як «запланованого процесу модифікації (зміни) відношення, знання чи поведінкових навичок того, хто навчається, через набуття навчального досвіду з тим,

щоб досягти ефективного виконання в одному виді діяльності, або в певній галузі» [21], на наше переконання, є: більш глибоке засвоєння курсантами теоретичних знань; формування вмінь діяти в команді; інтенсифікація процесу формування професійних знань та умінь; розвиток нестандартного мислення; формування готовності брати на себе відповідальність за результати діяльності; перевірка рівня професійної готовності майбутнього офіцера до виконання професійних завдань.

Забезпечення результативності процесу формування емоційно-вольової стійкості майбутніх офіцерів із використанням тренінгових технологій, на наше переконання, буде досягнуто при виконанні низки вимог, серед яких: обов'язкове залучення кожного курсанта до участі у тренінгах та їхня активна позиція; суб'єктна спрямованість під час їх проведення; моделювання тренінгових завдань, максимально наближених до умов реальної обстановки бойових дій; пріоритетність суб'єкт-суб'єктної взаємодії учасників тренінгу; формування навичок ухвалення управлінського рішення курсантами у нетипових ситуаціях професійної діяльності; формування компонентів емоційно-вольової стійкості майбутніх офіцерів та обов'язковий аналіз отриманих результатів кожним із учасників.

Суттєвою перевагою освітньо-виховного процесу ВВНЗ є можливість проведення тренінгових занять з майбутніми офіцерами в позааудиторних умовах – під час практичної складової професійної підготовки на полігонах. Так, якщо під час проведення тренінгів в умовах навчальної аудиторії увага зосереджується на усвідомленні курсантами власних відчуттів та емоцій, налагодженні внутрішньо групової взаємодії, зменшенні комунікативної дистанції між її членами, набутті знань особливостей та умов формування та розвитку особистої емоційно-вольової стійкості на когнітивному та емоційному рівнях, то під час їх проведення на польовій навчально-матеріальній базі із урахуванням можливостей імітації умов, притаманних реальним бойовим діям, відбувається подальше формування емоційно-вольової стійкості майбутніх офіцерів вже на поведінковому рівні. Створена психологічна модель бойових дій через імітацію негативних психотравмуючих чинників впливу бою на психіку курсанта сприяє усвідомленню та подальшому аналізу майбутнім офіцером психічних процесів та явищ, що мають місце в реальному бою, є стимулом до розвитку мотиваційного, емоційного та вольового компонентів регуляції їхньої поведінки, сприяє вибору оптимальної стратегії поведінки у кризових ситуаціях професійної діяльності та корегуванню власної поведінки, забезпеченню контролю та самоконтролю в моменти небезпеки.

Висновки. Підвищення результативності процесу формування емоційно-вольової стійкості майбутніх офіцерів сприятиме реалізація виокремлених педагогічних умов – стимулювання мотивації та активізація пізнавальної активності майбутніх офіцерів до опанування професійними знаннями та вміннями, розвиток професійної суб'єктності майбутніх офіцерів та формування культури суб'єкт-суб'єктної взаємодії у ВВНЗ, запровадження тренінгових технологій формування емоційно-вольової стійкості майбутніх офіцерів. Взаємний обмін досвідом, що відбувається під час тренінгу, сприяє опануванню курсантами практичними механізмами ефективного виконання професійних завдань, формуванню індивідуального стилю поведінки, розвитку професійного мислення, і як наслідок, підвищенню результативності процесу формування їхньої емоційно-вольової стійкості.

Подальшим напрямком досліджень є розробка методики формування емоційно-вольової стійкості майбутніх офіцерів у ВВНЗ з використанням тренінгових технологій.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Audsley, S., Fernando, K., Maxon, B. and others. 2013. An Examination of Coursera as an Information Environment: Does Coursera Fulfill its Mission to Provide Open Education to All? *The Serials Librarian*. 65 (2). P. 136–166.
2. Ferlazzo Larry. Creating the Conditions for Student Motivation. Edutopia: site. 2015. URL: <https://www.edutopia.org/blog/creating-conditions-for-student-motivation-larry-ferlazzo> (last access: 15.03.2024).
3. Бикова О. В. Формування готовності до професійної діяльності майбутніх офіцерів пожежної охорони : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2001. 21 с.
4. Голубова Г. В. Педагогічні умови розвитку обдарованості студентів. URL: http://www.rusnauka.com/9_NND_2012/Pedagogica/2_105345.doc.htm (дата звернення: 15.03.24).
5. Гура О. І. Педагогіка вищої школи: вступ до спеціальності : навч. посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2005. 224 с.
6. Ільїн Є. П. Мотивація і мотиви. Тернопіль : Навчальна книга, 2013. С. 307.
7. Капінус О. С. Методологія, теорія і методика формування професійної суб'єктності майбутніх офіцерів Збройних сил України : монографія. Житомир : Вид. О. О. Євенок, 2020. 600 с.
8. Коваленко О. Е. Методика професійного навчання: підручник. Харків : НУА, 2005. 360 с.
9. Кулалаєва Н. В., Михайлюк В. О. Культура безпеки людства : монографія. Миколаїв : Вид-во Ірини Гудим, 2011. 371 с.
10. Лемешко О. В. Педагогічні умови формування професійної готовності майбутніх офіцерів-прикордонників до локалізації нестандартних ситуацій у пунктах пропуску через державний кордон. *Наукове забезпечення службово-бойової діяльності Національної гвардії України* : матер. VIII наук.-практ.

конф. (м. Харків, 30 березня 2017 р.) / Нац. академія Нац. гвардії України. Харків, 2017. С. 84–85.

11. Мельничук І. М., Мельничук С. Ю. Загальна характеристика основних цілей використання навчальних тренінгів у професійній підготовці майбутніх фахівців. *Вісник Черкаського університету. Серія «Педагогічні науки»*. 2016. № 9. С. 113–117.

12. Монастирський В. М. Педагогічні умови формування професійних навичок майбутніх правоохоронців у процесі тактико-спеціальної підготовки у вищих навчальних закладах МВС України : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Луганськ, 2007. 22 с.

13. Новий тлумачний словник української мови у трьох томах / уклад. В. В. Яременко. Том 2. Київ : Аконті, 2003. 926 с.

14. Онищук В. О. Педагогіка. URL: https://pidruchniki.com/1017122335457/pedagogika/pozitivni_negativni_motivi_navchannya (дата звернення 15.03.24).

15. Психологічний словник. URL: <http://psychology.net.ru/dictionaries/psy.html?word=523> (дата звернення 15.03.24).

16. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи : підручник для студентів педагогічних факультетів. Київ : Абрис, 1997. с. 153.

17. Семиченко В. А. Психологія педагогічної діяльності : навч. посібник. Київ : Вища школа, 2004. 336 с.

18. Сисова С. О. Інтерактивні технології навчання дорослих: навч.-метод. посіб./ Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України. Київ: ЕКМО, 2011. 324 с.

19. Сурмін Ю. П. Майстерня вченого: підручник для науковця. Київ: Консорціум з удосконалення менеджмент-освіти в Україні, 2006. 302 с.

20. Сухомлинський В. О. Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості. Вибрані твори: в 5 т. / редкол.: О. Г. Дзевєрін та ін. Т. 1. Київ, 1976. 653 с.

21. Тлумачний словник української мови: понад 12500 статей (близько 40000 слів) / за ред. В. С. Калачника. Харків: Прапор, 2005. 992 с.

22. Тренінгові технології у навчанні та вихованні військовослужбовців: навч.-метод. посіб. / Т. Грицевич, О. Капінус, Т. Мацевко та ін. Львів : НАСВ, 2019. 405 с.

23. Тушко К. Ю. Педагогічні умови формування здатності майбутніх офіцерів-прикордонників до професійної взаємодії. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах* : зб. наук. пр. / редкол.: А. В. Сущенко (голов. ред.) та ін. Запоріжжя : КПУ, 2019. Вип. 66. Т. 2. С. 151–153.

24. Химинець В. В. Компетентнісний підхід до професійного розвитку вчителя. URL: <http://zakinpro.org.ua/2010-01-18-13-44-15/233-2010-08-25-07-10-49> (дата звернення 15.03.2024).

25. Шапар В. Б. Психологічний тлумачний словник. Харків : Прапор, 2004. 640 с.

26. Ягупов В. В. Професійна суб'єктність, суб'єкт військово-професійної діяльності як інтегральний результат професійної підготовки офіцерів. *Теорія і практика професійної майстерності в умовах цілежиттєвого навчання* : монографія / за заг. ред. О. А. Дубасенюк. Житомир : Вид-во Рута, 2016. С. 223–233.